

שבת קלא

משה שווערד

1. ריטב"א [קוק]

אלא אמר רב אשי. טעמא³ לאו משום בתים וחצרות פתוחי לתוכו הואי, ובין עירבו ובין לא עירבו מכיון שפתוחין שתי חצרות למבוי (לשני) [ושני] בתים לכל חצר תורת מבוי עליו וניתר בלחי או קורה, והיינו מסתמא⁴ דרב נחמן אמ' רבה בר אבהו דאמ' כי עירבו בחצרות ולא נשתתפו במבוי אסור לטלטל בו אלא בארבע אמות וכי לא עירבו שרי, דמי גרם לחצירות על⁵ המבוי בלא שיתוף, בתים הוא דגרמי, דאי לאו משום בתים הוה להו חצירות ומבוי רשות אחת, דהא רב כר"ש סבירא ליה דאמר בעירובין⁶ גגות וקרפופות וחצירות כולן רשות אחת הן ומטלט' מזו לזו אפי' הן של בעלים הרבה, ואמר רב עלה הלכה כר"ש, הילכך כשלא עירבו בתי עם החצרות דלא שכתי מאני דבתים בחצירות, נעשו החצירות ומבוי רשות אחת והרי הוא כאלו שתפו. (ופי' יפה פירש רש"י ו"ל?) ולענין טלטול בכולו הוי נמי רשות אח', (דמגרם) [דמי גרם] לאיסור

מבוי עם חצר בלא שיתוף, בתים, ואינן כשלא עירבו בתים עם חצרות, אבל כשעירבו בתים עם חצרות נעשה חצר כמו בית ושכתי מאני דבתים בחצר, אסור להוציא ממנו למבוי בלא שיתוף, דהא לכ"ע מבית למבוי שהו' כרמלית לכ"ע אסור, ולענין לטלטל בתוכו נמי אסור אלא בארבע אמות.

2. תוספות רא"ש על שבת דף קלא/א

והשתא דאתינן להכי דהא דאמר רב מבוי שלא נשתתפו בו אם ערבו חצרות עם הבתים אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות אזיל לטעמו דפסק הלכה כר' שמעון היכא דלא עירבו, נמצא דלית הילכתא כהך מימרא דרב דאנן קיימא לן כר' יוחנן דאמר התם הלכה כר' שמעון בין עירבו בין לא עירבו ולא גזרינן דילמא אתי לאפוקי מאני דבתים לחצר דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן:

3. תוספות רא"ש על שבת דף קלא/א

לא לכל אמר ר' אליעזר מכשירי מצוה דוחין את השבת, לקמן מפרש דאתא למעוטי ציצית ומזוזה וה"פ לא לכל מצוה הנוהגת בשבת א"ר אליעזר דמכשיריה דחו שבת שהרי שתי הלחם וכו'. משמע דאי לאו דאשכחן דאצריך ר' אליעזר ג"ש הוה גמיר ציצית ומזוזה ממילה דמכשיריהם ידחו שבת, ותימה היכי הוה שייך למיגמר ציצית ומזוזה ממילה דמכשיריהם ידחו שבת דין הוא דמכשירי מילה דחו שבת דהיא עצמה דוחה שבת אבל ציצית ומזוזה אין במצותן דחיית שבת, הך לאו פרכא היא דהא לולב וכל אינך בעי למילף מעומר ושתי הלחם דלידחו מכשיריהם שבת אע"ג דאינהו גופייהו לא דחו שבת אלא איכא למיפרכך מה למילה שנכרתה עליה י"ג ברייתות ואפשר מבינייא הוה ילפינן לה ...

4. תוספות רא"ש על שבת דף קלא/א

לא לכל אמר ר' אליעזר מכשירי מצוה דוחין את השבת, לקמן מפרש דאתא למעוטי ציצית ומזוזה וה"פ לא לכל מצוה הנוהגת בשבת א"ר אליעזר דמכשיריה דחו שבת שהרי שתי הלחם וכו'. משמע דאי לאו דאשכחן דאצריך ר' אליעזר ג"ש הוה גמיר ציצית ומזוזה ממילה דמכשיריהם ידחו שבת, ותימה היכי הוה שייך למיגמר ציצית ומזוזה ממילה דמכשיריהם ידחו שבת דין הוא דמכשירי מילה דחו שבת דהיא עצמה דוחה שבת אבל ציצית ומזוזה אין במצותן דחיית שבת, הך לאו פרכא היא דהא לולב וכל אינך בעי למילף מעומר ושתי הלחם דלידחו מכשיריהם שבת אע"ג דאינהו גופייהו לא דחו שבת ...

5. ריטב"א [קוק]

לן דמכשיריו נמי דוחין דילפי ממילה. [וי"ל] דמ"מ אמאי קאמ' ר' אליעז' דדוחין מכשירי שבת משום דכמילה אריכתא דמיא¹⁰ ואם כן נימא בכל המצות מצוה אריכתא דמיא ומה לי למילף בג"ש גבי שתי הלחם. וכן נשמר רש"י

אליעזר מכשירי מצוה כמצו', ושאני גבי שתי הלחם דהמצוה עצמה דהיינו הגשה אינה דוחה שבת, דהגשה לאו מלאכה היא כלל, הילכך דין הוא דמכשירין שהם מלאכה שלא ידחו שבת אלא בג"ש, אבל בשאר מצות שהמצוה עצמה היא מלאכה כגון מילה שעושה חבורה, אית

6. שפת אמת על שבת דף קלא/א

שם בגמ' תנ"ה ושיון שאם ציינו טליתו ועשה מזוזה לפתחו שהוא חייב. משמע דחייב חטאת [כמ"ש רש"י לעיל (ג.)] דכל חיוב ופטור במס' שבת בחטאת קאי ובשו"ג ע"ש], וקשה דהא קי"ל דשגג ועשה מצוה פטור [ובמזוזה עשה מצוה. וגם בציצית] לפי רש"י בסמוך דהכא אזלא למ"ד דציצית חובת טלית ודאי פטור, ואפי' למ"ד דהוי חובת גברא מ"מ י"ל דכיון שעשה ציצית ומתעטף בו מיד חשוב נמי עשה מצוה, [אע"ג דבשעת עשיית הציצית עדיין לא עשה מצוה, כמ"ש הרמב"ם (פ"ב מה' שגגות ה' י) דהמוציא לולב בשבת לרה"ר כדי לצאת בו פטור אע"פ דבשעה שהוציא עדיין לא יצא], ואפשר דחייב סקילה קתני ובמזיד, או י"ל דלא אתיא כהלכה, [אלא כמ"ד דמחייב חטאת אפי' בטעה בד"מ ועשה מצוה דר"א ס"ל הכי לקמן (קל"ז.) ע"ש], והא דקתני ושיון קאי אדר"א ומחלוקתו, וע"ד פלפול י"ל דכן הוא באמת קושיית הגמ' מ"ט דלכאורה תמוה מאוד כמ"ש התוס' מה צריך טעם לזה כיון דליכא ריבוי, וי"ל דהכי פ"י מ"ט חייב חטאת הא קעביד מצוה, ומשני דדוקא במצוה המוכרחת פטור אבל הכא כיון דיכול להפקירן כה"ג אינו פטור מחטאת אבל גם זה צ"ע לדינא דמ"מ עכשיו מצוה קעביד כל זמן שלא הפקירן:

7. המאירי על מסכת שבת דף קלא/א

לולב ושופר בזמן הזה אין דוחין את השבת כמו שהתבאר במקומו ומ"מ אף בזמן שהיו דוחים את השבת מכשיריהם מיהא כגון קציצת הלולב ותקון השופר והבאתם מחוץ לתחום אין דוחין את השבת וכן במכשירי הסכה ר"ל עשייתה וכן במצה ר"ל לישתה ועריכתה ואפייתה ואין צריך לומר בתליית ציצית בבגדו ועשיית מזוזה בפתחו שאין דוחין את השבת שהרי אף ר' אליעזר שהלק בראשונות לומר שדוחות את השבת באלו מודה הואיל ובידי להפקירן ונמצא בטלית שאולה וכדן בפונדק שכל שלשים יום פטור מן הציצית ומן המזוזה וכבר ביארנו למעלה שמפקירין אף בשבת:

8. ספר שער המלך - הלכות לולב - פרק ח הלכה ב

מיהו מההיא דשבת ריש פרק מפנין [קכ"ז ע"ב] קשה טובא לדעת הריטב"א, דפרכינן התם דמאי הא לא חזי ליה, ומשני מיגו דאי בעי מפקר לנכסיה וכו', **ולדעת הריטב"א** הא הו"ל מוקצה מחמת איסור, כיון **דאינו יכול להפקיר בשבת**, והו"ל כטבל, ושוב מצאתי בספר שו"ת עבודת הגרשוני ח"א סימן כ"ה שכתב בפשיטות דשרי להפקיר בשבת מההיא דפרק מפנין, וצ"ע לדעת הריטב"א. ועיין עוד בשבת דף קלא"א ע"ב, דאמרינן התם דאם ציינן בשבת טליתו חייב לר"א, משום דבידו להפקירן, [1] **והא ודאי לק"מ לדעת הריטב"א, דהתם לענין חיוב חטאת, כיון דמדאורייתא יכול להפקירן, משו"ה חייב עליה חטאת, מיהו קמייתא קשיא.** [2] **ואולי יש לחלק, דלא כתב הריטב"א דאסור להפקיר בשבת אלא דוקא בשכונותו שיזכרו בו אחרים, כההיא דאומר לאחרים בואו והצילו לכם, דהתם ודאי נראה דמקנה קנין בשבת, משא"כ בכל הני, דאין כונתו ורצונו שיזכרו בו אחרים בהפקר זה, דאדרבא טפי ניחא ליה שלא יזכרו בה, אלא כל מגמתו כדי שיוכל לאכול הדמאי או לצאת י"ח בו, בהא ודאי שפיר דמי, כן נ"ל, ודוק:**

9. תוספות מסכת שבת דף קלא עמוד ב

סד"א נילף שבעת ימים משבעת ימים מסוכה - וא"ת היכי תיסק אדעתיה לדון ג"ש הא אין אדם דן ג"ש מעצמו אא"כ למדה מרבו וי"ל דשמא בעלמא ניתנה למדרש.

10. מהרש"א חידושי הלכות מסכת שבת דף קלא עמוד ב

תוס' בד"ה סד"א נילף כו' וי"ל דשמא בעלמא ניתנה למדרש כו' עכ"ל אין ר"ל דהך גזירה שוה שבעת ימים דלולב וסוכה נתנה בעלמא למדרש ליגמר בג"ש מהדדי למלתא אחריתא דאם כן מאי קאמר בתר הכי ולא ידענא השתא האי שבעת ימים למאי אתיא כו' הא ע"כ פסיקא ליה לתלמודא שנתנה למדרש למלתא אחריתא **אלא דר"ל דשמא בעלמא במקום אחר דכתיבי בתורה שבעת ימים ניתנה למדרש שבסיני נאמר לידרש תיבה זו וסד"א דניתנה מסיני לידרש גבי לולב וסוכה קמ"ל דלא ניתנה כלל גבי לולב וסוכה אלא במקום אחר דכתיב נמי שבעת ימים** ואהא קשיא להו שפיר לפי האמת האי שבעת ימים דהכא למאי אתא לרבנן ודו"ק:

11. מהר"ם מלובלין מסכת שבת דף קלא עמוד ב

בתוס' ד"ה סד"א נילף שבעת ימים משבעת ימים וכו' וי"ל דשמא בעלמא ניתנה למדרש הס"ד קמ"ל ולא ידענא וכו' הוא תחלת דבור שני אלא ששני הדבורים סתרי אהדדי בדבור דלעיל מיניה מסיים דשמא בעלמא ניתנה למדרש ובדבור שני כתב ולא ידענא וכו' ויש לפרש דר"ל דשבעת ימים ניתנה למדרש בעלמא לג"ש אלא דתיבת ימים לא ידע למאי אתא **ויש לפרש ג"כ דהא דקאמר לעיל דשמא בעלמא ניתנה למדרש אינו ר"ל דשבעת ימים דגבי לולב ניתנה למדרש לג"ש אלא ר"ל דשבעת ימים דעלמא קבלו מסיני דניתנה למדרש לג"ש והוה סד"א דשבעת ימים דכתיב גבי לולב הוא דהוי אותה ג"ש וק"ל:**

12. תוספות מסכת שבת דף קלא עמוד ב

שכן טעון ארבעה מינים - אף על גב דעומר ושתי הלחם נמי מביאין עמהן כבשים ויין לניסוך ושמן למנחות שאני ד' מינין שבלולב דמעכבין זה את זה כדאמר בפרק הקומץ (מנחות דף כז.) ובפרק התכלת (שם דף מה.): [אמרינן] הכבשים אין מעכבין

לא את העומר ולא את שתי הלחם והיינו טעון ד' מינין שאין מצות לולב כלל בלא ד' מינין אבל באלו יכולה להיות מצוותן בלא ד' מינין, הר"ב פור"ת.

13. תוספות הרא"ש מסכת שבת דף קלא עמוד ב

שכן טעון ארבעה מינים, לולב הדס וערבה ואתרוג כל אלו חדא מצוה נינהו ונאמרו בעשה אחד ולקחתם לכם אבל בעומר ושתי הלחם אע"פ שמביאים עמהם כבשים ויין לנסך ושמן למנחות הנהו מצוה אחרת היא דלא כתיב בחד קרא ובחד עשה, א"נ ארבעה מינים שבלולב מעכבין זה את זה אבל הכבשים אינם מעכבין את העומר ולא את שתי הלחם, ה"ר פורת.

14. ספר חתם סופר על מסכת שבת דף קלא/ב

שכן מכנסת זכרונות של ישראל וכו'. עיין קידושין ה' ע"א תוס' ד"ה שכן וכו' וחולין פ"ה ע"א ד"ה מה וכו'. וצ"ל מכנסת זכרוניהם הוה חומרא הכתובה בקרא דכתיב גבי חצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלקיכם. ומכ"ש לרמב"ן בתורה דמפרש זכרון תרועה שיעלה זכרוניהם של ישראל, ודלא כפירש"י שם, ע"ש:

אם נטלו ד' מינים במחובר

1. שפת אמת על שבת דף קלא/א

שם בגמ' אילימא לטלטול איצטרך קרא למישרי טלטול. קשה לי הא משכחת שעוקר הלולב מן הקרקע ובוה מקיים תיכף המצוה ולא הוי מכשירין, וכן משמע לשון הברייתא לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת דשייך דחיית שבת בלולב עצמו ג"כ, ואע"ג דגם במצה וסוכה ושופר קתני הכי י"ל אגב לולב נקטו, ויש להוכיח מזה דס"ל להגמ' דאפי' היכא דמקיים המצוה ע"י המלאכה מ"מ כל שאפשר לעשותו מאתמול יש לו דין מכשירין, וכמשמעות לשון רע"ק במשנה מילה שא"א לעשותה מע"ש דוחה שבת דמשמע הא אי הוי אפשר לעשות מע"ש אפי' מילה עצמה אינו דוחה, וא"כ דייק הגמ' שפיר דטלטול א"צ קרא למעוטי אלא לתולשו מן המחובר דאפשר לעשותו מע"ש א"כ היינו מכשירין:

2. צ"ח על שבת דף קלא/א

ואמרתי לתרין, הנה גוף דבר זה דלא פירש רש"י דנכתוב בסוכה בהדיא, היינו משום דבסוכה משכחת גם במצוה עצמה דחיית שבת שהיה יושב בסוכה שאין בה אלא ב' דפנות ועשה טפח דופן שלישית, וממילא בנין זה יוצא ידי סוכה, והיא מצוה עצמה, שהרי גם הישיבה בלא אכילה מצוה, משא"כ בלולב לא משכחת בגוף המצוה, דאף דנקט בידיו ג' מינים ותלש מין הרביעי ונפק ביה מ"מ לא היה צריך לתלשו, שאף אם נטלו בידו במחובר למה לא יהא נפיק ביה הרי לקחו בידו ולקחתם כתיב, ומכשירי לולב דדחי שבת היינו שהלולב הוא כאן והאתרוג הוא במקום אחר רחוק וצריך לקצצן להביאן יחד, שהרי צריך שיהיו כולם לפניו, ונמצא הקציצה היא קודם המצוה אבל בגוף המצוה לא משכחת דחיית שבת:

מי שאין לו קרקע פטור מפסח

שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן קכד

... שוב הקשה פר"מ אמ"ש תוס' ריש פסחים [ג' ע"ב ד"ה מאליה] מי שאין לו קרקע פטור מפסח כשם שפטור מן הראי', א"כ מ"ט דמכשירי פסח דוחים שבת לר' אליעזר פרק אלו דברים [פסחים ס"ה ע"ב], הא מבואר פרק ראד"מ [שבת קל"א ע"א] דמודה ר' אליעזר בציצית לטליתו ומזוזה לפתחו שאינו דוחה שבת ומסיק הטעם משום הואיל ובידו להפקירו, א"כ הכי נמי הואיל ובידו להפקיר הקרקע ויהיה פטור מפסח וממילא לא דחי שבת:

הקשה אדם קשה כברזל, ומ"מ נ"ל דר' אליעזר לטעמי' דס"ל במתני' דערכין כ"ח ע"א דאם חחרים כל נכסיו אפילו בדיעבד אינם מוחרמים וה"ה להקדיש והפקיר כמבואר שם דחד דינא אית להו, והא דאמרינן בעלמא הואיל ואי בעי מפקיר נכסיו והוה עני וחזי לי', היינו דמפקיר ומשייר לעצמו כל שהוא פחות ממאתים זוז ויהיה עני ומותר ליטול לקט שכחה ופאה ומותר להאכילו דמאי, אבל לענין פטור מראי' ופסח צריך שלא ישאיר לו שום קרקע כל שהוא וזה א"א לר"א: